

קובץ

הערות וביאורים

בתורת ב"ק ארמו"ה שליט"א

בס"ש"מ רמב"ם ונגלה וחסידות.

(1978) 99 אב"ד

הפוסט יצאה קודם, תלמוד וזוהר פתח וזוהר
הפוסט וזוהר פתח, וזוהר - פתח וזוהר

שבת (ת) שובה

הפוסט וזוהר פתח וזוהר פתח וזוהר פתח

גליון א (תס)

הפוסט וזוהר פתח וזוהר פתח וזוהר פתח

יצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברנקליון, ניו יארק

417 טראי עוועניו

שנת תשמט ירך

שמונים ושש שנה לכ"ק אדמ"ר שליט"א

פ ת ח ד ב ר

שמחים אנו להודיע לציבור אנ"ש והתמימים שיחיו בכל מרחבי תבל, שת"ל עלה בדינו לסדר לשלוח הערות אלינו ע"י פקסמיליא.

ובעזהי"ת החל מיום ד' כ"ה אלול יתאפשר לכל אנ"ש והתמימים שיחיו שברצונם להשתתף בכתיבת הערות בהורת כ"ק אדמו"ר שליט"א, לקו"ש, שיחות, אגרות קודש, ורמב"ם, ושאר המדורים, לשלחם ע"י פקסמיליא מספר: 9289 439 (718).

בכדי שיודפס בגליון דש"ק, צריך להגיע למערכת לא יאוחר מיום ד' אה"צ - וכמובן, בכתיבה צחה וברורה.

וזאת למודעי: כל אלו שישתתפו בכתיבת הערות בתדירות (לכה"פ פעמיים בחדש) יקבלו הגליונות היו"ל מדי שבוע בשבוע בחנם ע"י הדואר.

בברכת גמר חתימה טובה

המערכת

ב"ה. יום ועש"ק פ' וילך, שבת (ת) שובה, וא"ו תשרי,
שנת תשמט ידיך.

תוכן הענינים

שיחות

- ה אמירת ב' פסוקי רוממו גו' בהוצאת הס"ת לקריה"ת.
ה בנין ב"תורה" בר"ה.
ז שנת הארבעים דמרע"ה.
ח רמז בר"ת שנת תשמ"ח ותשמ"ט.
ט השרש בתורה לכל דבר שבעולם.
י אמירת רוממו גו' בהוצאת הס"ת.

אגרות קודש

- דברים שבכתב אל אתה רשאי לאומרן בע"פ לשיטת
הרמב"ם.
יא קריאת התורה משום מצוות ת"ת.
יב קריאת כה"ג ביום הכיפורים.
יג ליהכ"פ - עבודת התשובה.
יד תואר הרוגצ'ובי באגרת כ"ק אד"ש.
טז

פשוטו של מקרא

בריש פרשתנו.....חל
בסדר הכתובים: ל"א, ל"א - שם, יב.....חל

שונות

התחלת התפשטות חס"ד חב"ד.....כ
תקנות ליאזנא.....כ
עיונים בעריכת הלקו"ת.....כו

לקו"ש

רבב שבבגד גנאי לת"ח.....לז

ש ל ח ו ת

א. בנוגע למה שדיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א בצום גדלי' בענין אמירת ב' פסוקי רוממו, יש להעיר מקונטרס הסידור להרה"ג אברהם חיים נאה ז"ל (נדפס בהוספות לסידור תורה אור קה"ת תשמ"ז) ע' 748 וז"ל:

והנה בכל סידורי חב"ד שראיתי נמצא בגדלו פסוק א' רוממו כו' והשתחוו להר קדשו, ופסוק רוממו כו' להדום רגליו חסר אבל בכל סידורי אשכנז וספרד נמצאים שני הפסוקים כמו בהודו שגכ' כתובים שני הפסוקים רוממו זא"ז ויש לעיין אולי הוא פשוט השמטת הדפוס. עכ"ל.

הת' יהושע גרלינבערג
- תלמיד בישיבה -

ב. בשלחת ר"ה ש.ז. דובר אודות ענין בניית בנינים בר"ה שענין ר"ה הו"ע בנין המלכות כו' ועפ"ז מובן שכ"א צריך לנצל את הזמן הנשאר בר"ה לעשות פעולה בענין הבנין ע"י החלטות טובות לעשות בניות בענין תורה תפלה וצדקה בביתו של כ"א ועוד-ועיקר לעשות בנינים במעשה בפועל עי"ז שכ"א יחזור פסוק או מאחז"ל שבזה בונה בנין של תורה במעשה בפועל. ובתורה עצמה ענין הקשור עם מעשה בפועל חלק ההלכה שבתורה לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא וכו' עכתודה"ק.

ולכאורה יש לדקדק, חדא דלאחרי דאמירת ד"ת ה"ז בנין במעשה בפועל למה יש צורך בענין החלטות טובות, בשלמא כשמזכיר תורה ובתורה גופא חלק ההלכה שבתורה הרי"ז בדרך לא זו אף זו, אולם ענין ההחלטות וענין הזכרת מאמרי רז"ל לכ' כ"ז שני דברים נפרדים ויש בכלל מאתיים מנה, ועוד דלכאו' כיון שאמר שהעיקר ד"ת הקשורות עם מעשה בפועל דהיינו הלכה שבתורה לכאורה אי"מ למה הביא דוגמא לזה שלאמרו מארז"ל דו"ח מרבים שלום בעולם ולכאו' אי"ז הלכה?

ואולי יש להעיר בזה בדא"פ משו"ע אדה"ז הל' שבת ס' ש"ז ס"א וז"ל "ודבר דבר דרשו חכמים שלא יהא

דיבורך של שבת כדיבורך שבחול כו' ואע"פ שאין דיבור זה שבשבת מועיל לו כלום לעשי' שיעשה למחר וכו' ואפ' לומר מצוה פלונית אעשה למחר אסור אם הוא מצוה שאסור לעשותה בשבת ולא אמרו שחפצי שמים מותר לדבר בהם בשבת אלא כשיש צורך למצוה כדיבור זה אבל כאן אין אמירתו מועלת כלום לעשי' שלמחר" עכ"ל. והוא מהגמ' שבת דף קנ ע"א דמקשה ודיבור אסור והא קי"ל וכו' ומסיק א"ק ממצוא חפצין חפצין אסורים חפצי שמים מותרים וכמו שביאר אדה"ז אופני ההיתר בסי' ש"י סי"ב.

והנה לשון אדה"ז בסי' ש"ו סי"ב הוא "מותר לפקח על עסקי רבים בשבת כו' ואין בזה משום ממצוא חפצין ודבר דבר שצרכי רבים הם כמו חפצי שמים" עכ"ל. ולכאן יש לדייק במ"ש "ואין בזה משום ממצוא חפצין ודבר דבר" דלכאן איך היל' אפשר להיות שיין האיסור דודבר דבר כמצוה שאדה"ז צריך לשלול זה. הרי ודבר דבר הוא רק כשאי"ז לצורך וכשה לצורך אז אי"ז האיסור דודבר דבר, וכשאי"ז לצורך אזי אי"ז בגדר חפצים שמים כמבואר בסי' ש"ז?

ובפשטות אולי י"ל דיש בכלל מאתים מזה וגם בדבר שאסור מצד ממצוא חפצין יש בזה משום ודבר דבר (ולהעיר דלשון אדה"ז בסי' ש"ז "ונמצא שהוא מוצא חפציו בשבת ע"י אמירה זו שאמר לחבירו ואסור משום ממצוא חפצין ודבר דבר - בחצע"ג אעכ"פ צריך בירור בזה בשאר ספרים ובמקורות) והילכו דיש איסור ודבר דבר שאוסר כל דיבור שהוא כדיבורך של חול, ואם הוא באופן שמבקש חפציו אזי ישנו גם האיסור דממצוא חפצין [ובפרט דהאיסור דממצוא חפצין אינו מתליחט לדיבור (עי' רי"ס ש"ו) ולכן י"ל דמצד מה שהוא מבקש חפציו הרי"ז איסור דממצוא חפצין ומצד מה שהוא כדיבורו של חול הרי"ז איסור דודבר דבר. ועפ"ז בסי' ש"ז מוסיף מה שאסור רק מצד ודבר דבר] ועכ"פ עצ"ע בזה.

בכל אופן יוצא לנו מדברי אדה"ז בסי' ש"ו סי"ב דחפצין קאי ג"כ על ודבר דבר והילכו דגם האיסור דודבר דבר הוא רק בחפצין ולא בחפצי שמים וכמוכן בפשטות דאי"ז בגדר פטור אלא שבאופן זה - חפצי שמים - לא נאסר "דיבורך של חול".

ועל' בשבת קנ ע"א בתוד"ה ודיבור מי שרי פל' מן התורה דהא מדשרינן דיבור של מצוה מכלל דמדאורייתא שרי עכ"ל. והיינו דזה הי' ההו"א והמסקנא של הגמ' דבהו"א ס"ד דדיבור של מצוה דשרינן (כעין פטור) ומתרץ בגמ' דממצוא חפצין כו' וחפצו שמים מעולם לא נאסרו, וק"ל. ונמצא דאופן א' של דיבור שלא נכלל בודבר דבר הוא דיבור שיש בה צורך מצוה דאז הרי"ז בגדר חפצי שמים. ודוגמא לאופן זה דדיבור המותר, הוא החלטה לעשות מצוה (בדיבור או במחשבה דאז זה הרהור המותר גם ע"פ מדת חסידות - ועל' בכ"ז לקו"ש ח"א שיחה ב' לפ' יתרו ומה ששי"נ) דאי"ז כמו אעשה מצוה למחר שכותב אדה"ז דאם אין שום צורך משא"כ בהחלטה דמלבד מה דבלא ההחלטה י"ל דלא עשה וכו' הנה בנוסף לזה ההחלטה גופא הוא נתינת כח לקיימה כמבואר בכ"מ, ולכן זהו אופן א' בדיבור המותר בשול"ט. (אלא דצ"ע אם מצד זה יהי' בגדר ממצוא חפצין ואכ"מ).

ועל' שם בסל' ש"ז ס"ב וז"ל ואפי' בשיחת דברים בטלים שאין בהם זכר עשית מלאכה כלל אסור להרבות בהם בשבת שלא יהא דיבור השבת כדיבור החול וכו' עכ"ל והיינו דיש עוד אופן איסור דיבור והוא דברים בטלים אף כשאין בהם זכר עשית מלאכה.

והיינו דיש שני סוגי דיבור - דיבור דאתי לידו מעשה ודיבור דלא מביא לידו מעשה ובשניהם יש אופן דלא נאסר מלכתחלה בא' - החלטה לעשות מצוה ובב' - ד"ת שאינם דברים בטלים.

הת' עקיבא וגנר
- שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א -
קליפורניה

ג. בהתוועדות דש"ק נתבאר הטעם שאא"ל שטעם כינוסם של ישראל הי' בשביל דיבורי משה שבסוף פ' תבא, כי דיבורים הנ"ל אין שייכים להיום דז' אדר דוקא, אלא לתחילת שנת הארבעים, כי ודאי שזה שלא נתן ה' לכם לב לדעת גו' עד ארבעים שנה (וכהובא בפרש"י שם שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה כו' שלכן "מכאן ואילך יקפיד") היינו לתחילת שנת הארבעים.

ובהמשך לזה הוסב הדיבור על שנת המאתיים להולדת הצ"צ, שהתחלתה היא ממוצש"ק, כיון שאז היא התחלת שנת המאתיים.

ולכאורה עפ"ז יש נפק"מ להלכה למעשה. דעיין תוס' סוטה כב, ב בהא שארז"ל שם שלא נק' ראוי להורות עד ארבעים שנה (וכן נפסק ברמ"א יו"ד סרמ"ב סל"א), "פלי' משנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה שנולד כדאמרינן בפ"ק דע"ז (ה, ב) .. לא קאים איניש אדעת' דרבי' עד ארבעין שנין וזה הי' ממ"ת עד מ' שנה שאז התחילו ללמוד". וע"פ המבואר בהשיחה נמצא, שאין צריכים לחכות ארבעים שנה שלימות, כ"א כבר בהתחלת שנת הארבעים מהתחלת לימודו כבר ראוי להורות.

ויש לעיין לדעת רש"י בע"ז (יט, ב) שפלי' הא שאינו נק' ראוי להוראה עד ארבעים שנה, דהיינו "משנולד", אם הכוונה ארבעים שנים שלימות או התחלת שנת הארבעים.

והנה רש"י אזיל בזה לשיטתו, שפלי' על המשנה (אבות פ"ה מכ"א) בן ארבעים לבינה דהיינו "להורות בהלכה", והא ודאי קאי בשנים משנולד, וכמשנ"ת כ"ז בארוכה בשלח י"ט כסלו תשכ"ט. וא"כ הבירור בשאלה הנ"ל תלוי בשקו"ט אם מספרי השנים כמשנה הנ"ל הם שלימות או לאו, דבפשטות ה"ה שלימות כדמוכח מהא דבן י"ג למצות, כהובא בתוס' (כתובות נ, א) לענין בן חמש למקרא, אבל בהל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"א מביא **מרש"י** דבן חמש למקרא היינו **בשנה** החמישית, והאריך בקו"א שם. ע"ש. ועפ"ז צריך בירור בנוגע ל"בן ארבעים לבינה" (דלפירש"י שם היינו להורות). ואולי כבר העירו בזה בנ"כ השו"ע יו"ד שם. ואינם תח"י כעת.

הרב צבי הירש גולדברג
- תושב השכונה -

ד. כ"ק אדמו"ר שליט"א רומז ומגלה לנו את פנימיות ועיקר העבודה של כל שנה. בשנה שעברה, שנת "תשמ"ח" הדגיש את ה"תשמח ותשמח" וכן ענין ההקהל. בקשר לשנה זו שנת "תשמ"ט" אומר כ"ק אדמו"ר שליט"א "תשמט ידיך" - השמיטה מכל החובות הן מענינים בלתי רצויים ועד לחובות

של עניני טוב וקדושה (מעלין בקודש) ע"ד קרבן נדבה, הילינו, עבודה באופן נעלה יותר המיוסדת על העבודה דשנה שעברה שמחה והקהל.

לפני למעלה מעשר שנים שמעתי מפי הרב זאב חשין שי' רמז בראשי תיבות של המלה "בשמחה", ונראה שדבר זה מתאים ומרמז על עבודת השנה שעברה וכן על עבודת שנה זו:

ב ש מ ח ה

מחוק ברחמיך הרבים שטרי חובותינו.

דהילינו שלאחר ובהמשך לעבודה של שנת תשמח "בשמחה" מגיעים ל"תשמט ידיך" - מחיקת שטרי חובותינו.

ר' אברהם פיאמנטה
- תושב השכונה -

ה. בהתוועדות ש"פ עקב, מבה"ח אלול תשמ"ח מביא מקורות (ממדרש, זהר, וגמרא) שלכל דבר שבעולם יש לו שרש בתורה עיי"ש באורך.

ויש להעיר עוד - ממ"ש באסתר רבה (פ"ב, ד): "בר יוחני בקש לעשות סעודתא לגדולי רומי, הוה תמן ר' אליעזר ב"ר יוסי, אמר נמלך בבן עירנו. אתא לגביל, אי"ל בעית למקרא עשרין, עביד כ"ה ["אם תרצה לקרוא ולזמן עשרים, עשה והכן לכ"ה" - מת"כ וע"י שם], ואין בעית ["ואם תרצה" - שם] למקרא כ"ה, עביד לתלתין. אזל הוא ועבד לכ"ד וקרא כ"ה, אשתכח דחסירין חד מקמא ["נמצא שהי' חסר מנה אחת מלפני איש אחד שלא הי' לו בושה והי' אומר . . . כפנאי רעב אני מי יתן לי קנדס וכו'"], מאן דאמר קנדס ומ"ד כפנאי ["פיל" אותה קערה שהיתה חסירה, ו"א שהיתה מין קונדס והוא מין ירק וכו'"], ו"א שהיתה מין כפנאי, והילינו תמרים שאינם מבושלים, וקמ"ל שאעפ"י שלא הי' החסרון אלא מדברים אלו דלא חשיבי, בא לידוי בזיון"].

אילתי דהב יהב קדמי' ["הבעה"ב הביא זהב ונתן

לפניו, לומר כי לא מכילות או קוצר יד ה' החסרון שהרי הוא נותן זהב תמורתן, אלא דמבלי משיב לב להכין לקרואים כל הצריך ה' החסרון"], נסכי' וטלקי' באגפי' ["לקח אותו האיש את הזהב והשליכן לפני בעה"ב"], אל דהב אנא אכיל ודהבך אנא צריך? ["פלי' שאמר לו למה נתת אותם לי, לאוכלה אינו ראוי, ואם בשביל לשחד אותי על בזיוני אינו צריך דהבך, ואי אפשר לך לשחד אותי בהם" - תפארת ציון על אסתר רבה שם (ירושלים תרנ"ו)].

אתא לגבי' ר' אליעזר ב"ר יוסי ותני לי' עובדא ["וסיפר לו המעשה"]. א"ל הייך רבי לא הוה לי דאימא לך דאילו דאמרת לי לא עבדית מן בגין כן אמרית לך **אם חדרי תורה גלה לכם הקב"ה או שמא חדרי סעודה?** ["פלי' לא הוה לי להגיד לך מה שקראנו, לפי שאלו הדברים שאמרת לי לא עשיתים, ומ"מ בשביל זה אני מגיד לך כדי לשאול אם חדרי תורה גילה לכם וכו'". או פלי' מן בגין כו' פלי' בשביל זה שאמרת עלך **אם חדרי תורה כו' או שמא פלי' בתמי'**, וכי גם זה גלה לכם?"].

א"ל אף חדרי סעודה גילה לנו. א"ל ודא מנא לך ["פלי וזה שצריך להכין על חמשה יותר מנא לך, שזהו דבר חידוש בלי טעם שצריך דוקא ה' יותר"], א"ל מדוד דכתוב (שמואל ב, ג) ויבא אבנר ולאנשים אשר אתו משתה, ויעש משתה אין כתוב כאן אלא ולאנשים אשר אתו משתה, ברם הכא יום אחרון כיום ראשון ["ואמר לי' מדוד ללמד דכתיב ויעש דוד לאבנר ולאנשים אשר אתו משתה, ויעש משתה מבעי לי', א"כ חמשה תיבות מיותר להורות שהכין על חמשה יותר" - עכ"ל העץ יוסף] עכ"ל המדרש, הרי שגם איך להכין סעודה נרמז בתורה.

הרב ישכר דוד קלויזנר
- נחלת הר חב"ד -

ו. בהמדובר בשחת צום גדלי' אודות אמירת ב' פסוקים דרוממו לפני קריאת התורה, ושעפ"י טעות הושמט מהסידור פסוק הראשון, יש להעיר במ"ש באנציקולפדיה תלמודית (כרך ח' ע' תפ"א) וז"ל: הצבור עונים אחר הש"ץ: רוממו ה' אלהינו וגו' כי קדוש הוא, (תהלים צט, ה) רוממו וגו' כי קדוש ה' אלהינו (שם ט') ויש נוהגים לומר הפסוק השני בלבד (כ"ה בסידור הרב) עכ"ל. ולפי המבואר בהשיחה נמצא דזהו טעות.

ויש להעיר עוד מסדר רב עמרם גאון (הוצאת קריה נאמנה, ירושלים תשכ"ה) ע' כ"ד, מובא גם בס' שלחן הקריאה סי' ג' ילקוט דוד ס"ק א' וז"ל: ואומר גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו (ועונין הצבור) רוממו ה' אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש ה"א עכ"ל, נמצא דגם כאן הושמט רוממו הא', אבל בסדר רב עמרם גאון שיצא לאור ע"י מוסד הרב קוק (ירושלים תשל"ב) ע' נ"ח מובא ב' הפסוקים עי"ש. וראה במחזור ויטרי בקריאה דימות החול ע' 71 וז"ל: גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו, ועונין הציבור שני מקראות הללו רוממו ה"א והשתחוו להר קדשו כי קדוש ה"א עכ"ל, הרי שכתב בהדיא שעונין ב' מקראות ולפועל מובא רק פסוק הב', ושם בקריאת התורה דשבת ע' 156 כתב בהדיא דעונין הציבור רוממו ה"א והשתחוו להדום רגליו כי קדוש הוא, רוממו ה"א והשתחוו להר קדשו וגו' עי"ש.

*

א ג ר ו ת ק ו ד ש

ז. ב) באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ח ע' רנ"ה כתב להג"ר אהרן חיים הלוי שי' צימרמן בנוגע להאיסור דדברים שבכתב אל אתה רשאי לאומרם בע"פ וכו' וז"ל: והנה עפ"ש ומבאר בבנין הלכה דאין חילוק באיסורים הנ"ל בין קרה"ת ות"ת דרבים סתם עדיין צע"ק: א) מפני מה לא הובאו ברמב"ם דינים אלו בת"ת דרבים, דפשיטא דלא יסמוך על מש"כ בהקדמת ספרו (וגם שם הוא רק ספור דברים ולא פס"ד), או במו"נ. ב) איך התירו האיסור כרמב"ם הל' תפלה פ"ב הי"ח - בקריאת כה"ג דאך בעשור ביוהכ"פ. ג) היתר קריאת המגילה יושב, אף שת"ת ברבים צ"ל בעמידה לסברה זו כדאמר בירושלמי על מצוה זו עצמה, והרי לא גרעה מגילה מתושבע"פ שצ"ל באימה וכו', ועוד, והעיקר מנ"ל לחדש דלהרמב"ם ישנם איסורים אלו בת"ת דרבים.

ולדידי - אין לנו בדעת הרמב"ם אלא האמור בפירוש - דבקריאת התורה אסור לקרות שלא מן הכתב וכן שבקרה"ת אסור לתרגם מן הכתב - ... ומעליותא דקרה"ת יש לבאר בכמה אופנים. ואחת מהם שזהו חובת הצבור ולא היחיד (וכסברת המלחמות מגילה פ"א ד"ה ועוד אמר, וראה צפע"נ

לה' תפלה פלי"ב ה"ה) משא"כ מקרא מגילה (ולכן הותר בשיבה ג"כ, ואיסור קריאתה בע"פ הוא מלימוד מיוחד), ומשא"כ קרה"ת דכהן גדול - דצורך עבודתו היא (יומא שם)... עכ"ל.

יוצא מזה חידוש גדול בשיטת הרמב"ם דכל האיסור דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בע"פ, וכן דברים שבע"פ אי אתה רשאי לכותבן שייך רק בקריאת התורה שהיא חובת הציבור ואינה מצוה המוטלת על היחיד, משא"כ בתלמוד תורה דרבים אף שהקורא מוציא את הרבים בתלמוד תורה ע"י קריאתו ושומע כעונה וכו' כמ"ש אדה"ז בהל' ת"ת פ"ב ה"ב דאין יוצאים ת"ת ע"י הרהור בלבד, מ"מ כיון דת"ת היא מצוה על כל יחיד, לא שייך בזה הך איסורא דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בע"פ, (וכמו בקריאת המגילה דבדאי הקורא מוציא הציבור בקריאתו, ומ"מ לא ה"ל צ"ל שם האיסור דדברים שבכתב וכו' כנ"ל) משא"כ לשיטת הטור בשם הרא"ש, מובא בשו"ע אדה"ז סי' מ"ט, והתוס' תמורה יד, ב, ה"ז תלוי אם הוא קורא לעצמו או להוציא את השני, דאם מוציא את השני חל ע"ז האיסור דדברים שבכתב אי אתה רשאי וכו', ובמילא בת"ת דרבים שהקורא מוציא השומעין בקריאתו כנ"ל בשיטת אדה"ז נמצא דאיסור לקרות בע"פ תושב"כ.

מיהו לפי שיטות הסוברין דגם בהרהור יוצאים מצוות ת"ת וכפי שהאריך בזה בס' ציונים לתורה כלל ט' נמצא דבת"ת דרבים אין הקורא מוציא את הרבים ע"י ששומע כעונה, כיון שהם יוצאים מחמת עצמם ע"י עצם השמיעה, (וראה שו"ע אדה"ז סי' רי"ג סעי' ו' בגדר הענין דשומע כעונה שהמברך נעשה שליח לכולם דפיו כפיהם עי"ש) א"כ י"ל דגם לדעת הרא"ש והטור ליכא האי איסורא בת"ת דרבים.

*

ח. ג) והנה בהרא"ל שהובא ע"ז דהרמב"ם לא הזכיר כלל הך איסורא דדברים שבכתב וכו' בהל' ת"ת והזכירו רק בהל' תפלה (פלי"ב ה"ח) בענין קריאת התורה, לכאורה אפ"ל דהרי הרמב"ם הקדים שם בפלי"ב ה"א וז"ל: משה רבינו תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה ברבים כו' כדי שלא ישהו

שלשה ימים בלא שמיעת תורה כו' עכ"ל, הרי כבר ביאר דכל יסודו דקריאת התורה הו"ע דתלמוד תורה ברבים, וראה בס' דבר אברהם ח"א סי' ט"ז אות י"ז שכתב דפשוט דחיוב דקריאה בציבור הוא דוקא באופן שבקריאתה מתקיימא מצוות ז"ת בציבור, אבל קריאה שאין בה קיום מצוות ת"ת אינה מועילה, שהרי עיקר קה"ת בציבור משום מצוות תלמוד תורה תקנוה כדאמרינן בב"ק פב, א, וילכו שלשת ימים כו' כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה נלאו וכו' עיי"ש, ועי' גם בציונים לתורה שם דנקט כן, ועי' גם בשו"ת חמדת צבי ח"א סי' י"א בארוכה, וראה גם מ"ש הצפ"נ בס' פסקי תשובה ח"ב ע' 6 בזה ובכ"מ, א"כ אפ"ל דהרמב"ם לא הוצרך להביא איסור זה בהל' ת"ת בנוגע לת"ת דרבים, כיון שהביא האיסור בדיני קריאת התורה שיסודו הו"ע אחד עם ת"ת דרבים.

ובנוגע להראי' ממגילה דבעינן לקרא מיוחד דאסור לקוראו בע"פ ולולי זה משמע דליכא איסור כנ"ל, יש להעיר דבס' חקרי לב (להג' ר' רפאל יוסף חזן) האריך לדון אם איסור זה דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בע"פ הוא גם בנביאים וכתובים (עיי"ש באו"ח סי' יג-יד-נו) ובס' י"א הביא ראי' מזה גופא דילפינן במגילה יח, א, דקראה על פה לא יצא ואמר רבא דאתיא זכירה זכירה עיי"ש, ואי נימא דהך איסורא קאי גם על נו"כ למה לי הך גז"ש תיפוק ליה משום הך איסורא דדברים שבכתב וכו' עיי"ש בארוכה. (ועי' בס' מחזה עליון ע' קצ"ב שדחה ראי' זו).

והראי' מקריאת כהן גדול ביוהכ"פ בפ' אך בעשור שהי' בעל פה, לכאורה אפ"ל דזה א"ש גם לדעת הרא"ש והטור, וזהו עפ"י המבואר בס' גבורת ארי ביומא שם (סח, ב) דקריאת הכהן גדול ביום הכיפורים אינה מצוות הציבור אלא הוא חיובו של הכה"ג בלבד (אלא שהציבור נמצאים שם) נמצא דאין הפי' שהכהן גדול הוא מוציא את הרבים בקריאתו, כיון דזהו מצוותו שלו בלבד, ובמילא ליכא בזה הך איסורא דדברים שבכתב וכו', וראה בס' יסוד יומא" פ"ה הערה י"ב שכן כתב. מיהו כ"ז אינו אלא להעיר מה שאפשר לדון בכ"ז, אבל לפי מ"ש בהאגרת הנ"ל מרווח כ"ז יותר, כי כל האיסור לשיטת הרמב"ם הוא רק בקריאת התורה בלבד שהיא חובת הציבור ואינו חובת יחיד וכנ"ל.

*

ט. ד) והנה במ"ש בהמכתב דקריאת התורה דכהן גדול ביוהכ"פ שאני (דמותר לקרות בעל פה) כיון דצורך עבודתו היא, לכאורה הפירוש בזה הוא ג"כ ע"ד הנ"ל דאין הקריאה חובת הציבור כשארי קריאות בתורה, אלא הוא חובת הכהן גדול לצורך עבודתו, ובמילא לא שייך בזה כלל הך איסור דדברים שבכתב וכו' דאינו אלא במצוות הציבור כנ"ל.

יש להעיר מהגבורת ארי הנ"ל שביאר בזה שיטת רש"י דסב"ל שהכהן גדול הי' מברך ברכת התורה רק לאחריו ולא לפניו (ראה רש"י שם סח, ב, בד"ה על התורה) והקשה ע"ז הגבול"א דמאי שנא ברכה שלאחריה שמברך כדרך שמברכים בציבור ולפניה אינו מברך, דלכאורה צריך לברך לפניה ג"כ כמו כל קריאת התורה בציבור שמברך לפניה ולאחריה ומאי שנא קריאה זו מכל קריאה בציבור? ותירץ כיון שקריאה זו של כהן גדול אינו חובת ציבור כקריאת ס"ת בשבת ויו"ט ושאר ימי הקריאה שהוא מתקנת הנביאים והכל חייבים בה, משא"כ בקריאה זו דכה"ג אינה אלא חובתו לבד דרמי לחמנא עליה קריאת הפרשה ואין הציבור חייבים בשמיעתה כו' להכי לא תיקנו ברכה שלפניה כדרך שתיקנו בקריאת ציבור, ומ"מ קריאה זו חשובה יותר מתלמוד תורה דשאר כל יחיד, ומברך לאחריה עיי"ש ועי' גם בבית מאיר יו"ד סי' רע"ט, ובס' שערי אפרים שער ה' במ"ש בנוגע להט"ז יו"ד שם.

אבל הרמב"ם בפיהמ"ש שם וכן בהל' עבודת יוהכ"פ פ"ג הי"א כתב שהכהן מברך לפניה ולאחריה כדרך שמברכין בבית הכנסת עיי"ש, ולכאורה י"ל דסב"ל דקריאה זו היא חובת הציבור כשארי קריאות התורה, ואף דהוה לצורך עבודתו מיהו ה"ז גם חובת הציבור לשמוע קריאה זו, ולכן חולק על רש"י (ועי' גם מאירי שם שנסתפק אם מברך גם לפניה), וממכתב הנ"ל משמע דגם להרמב"ם אין זה חובת הציבור, וא"כ צ"ב בפלוגתת רש"י והרמב"ם.

ואולי אפשר לומר עפ"י מ"ש הגר"ז ברמב"ם הל' ברכות שכתב הרמב"ם דבימים שאין גומרין את ההלל אין מברכין עליו דאין מברכין על מנהג חכמים, אבל התוס' בסוכה כתבו דמברכין על הלל דלא גרע מקורא בתורה דמברכין עליו, ומבאר בזה עפ"י מה שהקשה אהא דנשים

מברכות ברכת התורה והלא פטורות מת"ת, ומביא מהגר"ח דברכה"ת אין הברכה על קיום המצוה דת"ת רק דהוא דין בפ"ע דתורה בעי ברכה כדילפינן בברכות ממ"ש כי שם ה' אקרא הבו גודל וגו' ונשים פטורות רק ממצוה של ת"ת אבל אינן מופקעות מעצם החפצא דתורה ולימודם הוה בכלל ת"ת ולכן יש להם לברך על לימודן, (וראה לקו"ש ח"י"ד פ' האזינו (ב) עד"ז) ועפ"י"ז חילק דהלל שאני כיון דזהו ברכת המצוות משא"כ בת"ת מברכין גם בלי קיום המצוה יעו"ש בארוכה.

ולפי"ז אפשר לומר דהרמב"ם דסב"ל דברכות התורה אינו ברכת המצוות סב"ל בנוגע לכהן גדול דאף דזה אינו חובת הציבור אלא חובת הכה"ג בלבד, סב"ל דמכיון שיש חיוב מיוחד על הכהן לקרות והוא בפני הציבור, לכן זה גופא מצריך ברכה מיוחדת לפניה ולאחריה, ואינו נוגע שבהציבור אי"ז חובה, משא"כ רש"י סב"ל שהו"ע דברכת המצוות והכל תלוי לפי המצוה והחיוב, וכיון דכאן אי"ז חיוב על הציבור לכן אינו דומה לשאר קריאות התורה ולא תיקנו לברך לפניה רק לאחריה רק במקום שיש חיוב על כל הציבור.

*

י. ה) בלקו"ש פ' מסעי מבאר בארוכה דהנקודה של עבודת יוהכ"פ - עבודת התשובה הו"ע ההתחדשות שהאדם ע"י התשובה נעשה כאדם חדש, ומביא שם לשון הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ב ה"ד) שמשנה שמו כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותם המעשים וכו' והשלימות בזה הוא בעבודת הכהן גדול, דלכן הבגדי לבן שלו טעונין גניזה, דטעם הפנימי בזה הוא כיון שנעשה למציאות חדשה משנה העברה, ומבאר ג"כ דזהו"ע "לשכת פרהדרין" למעליותא דבכל שנה נכנס שם כהן חדש כיון דנשתנה למציאות חדשה יעו"ש בארוכה (וראה הערות וביאורים גליון תנ"ה אות ח').

ולפי"ז אולי יש מקום לבאר מה שאומרים "כל נדרי וכו'" מיד לפני יוהכ"פ, דלכאורה מהו כ"כ גודל העילוי בזה? ולפי הנ"ל נראה לומר דזהו התחלת כל היסוד דעבודת יוהכ"פ שהו"ע דעבודת התשובה שהאדם נעשה מציאות חדשה, וזה מודגש באמירת "כל נדרי" שכל הקשרים שהאדם קיבל על

עצמו עד עכשיו יתבטלו, ומעתה הוא נעשה לאדם חדש עם התחלה חדשה.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

יא. בהמשך למ"ש בגליון הקודם (תנט) במ"ש במכתב הראשון שבאג"ק ח"א בנושא התוארים על הגאון מרוגוצוב ("אוצר בלום וגל אגוזים שר התורה דן ומורה...") יש להוסיף עוד בזה:

(א) מבואר בגמ' גיטין סז, א שר' טרפון נק' בשם גל אגוזים ור' עקיבא נק' כשם אוצר בלום וכן הוא סדר זיכרון התוארים שלהם בתחילה - ר' טרפון (גל אגוזים) ואח"כ ר' עקיבא (אוצר בלום), ועפ"ז לכאורה אינו מובן מדוע שינה אד"ש הסדר בכתיבת אגרת זו (בתחילה - "אוצר בלום" ואח"כ "גל אגוזים")?

וי"ל (בנוסף למ"ש בגליון הקודם בדיוק סדר ביטוי המעלות) - ע"פ המבואר בהגדה של פסח עם טעמים ומקורות בפסקא מעשה בר"א וכו' שר' טרפון הי' רבו של ר' עקיבא ואח"כ נעשה חברו (וש"נ) עפ"ז מובן שבגמ' גיטין (שם) כשמונה אותם באופני לימוד התורה שלהם הרי ר' טרפון קדם לר' עקיבא שזרי הוא הוא שלמדו תורה וא"כ נמנה בתחילה ר' טרפון (גל אגוזים) ואח"כ ר' עקיבא (אוצר בלום) משא"כ כאן הרי זה תוארים באדם אחד והיינו כמו שהם חלק מהאישות שלו ולכן שם אי"ז בדוקא אפשטיגלונג כפי סדר דורות ויחס הנ"ל (מתחילה הרב - ר' טרפון ואח"כ התלמיד - ר' עקיבא, כנ"ל) ואדרבה תכונת "אוצר בלום" יכול לשמש בתור הכנה והקדמה למעלת "גל אגוזים". ולכן גם סדר כתיבתם הוא מתחילה אוצר בלום ואח"כ גל אגוזים.

ב) בתואר "דן ומורה" - שלכאורה הסדר הוא "לורה יורה ידין ידין" - י"ל (בנוסף למ"ש בגליון הקודם) - שלשון זה מצינו בהנוגע הסנהדרין (ראה רמב"ם הל' שגגות פ"ג סוף הלכה ב'), "וכן אם נשאו ונתנו בדבר ואמרו דבר זה מותר הוא ולא הורו לעם ולא אמרו להם מותרים אתם לעשות .. בית דין פטורין שהרי לא הורו להם בפירוש ..".

ועפ"ז מובן שיש ב' גדרים, (1) "דו" לעצמו ואפילו בין דיני בית דין, (2) "מורה" לאחרים לעשות.

⚡ הרב מיכאל אהרן זעליגזאן
- ר"מ במתיבתא -

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

יב. בלקו"ש חכ"ה פ' בראשית שיחה ג' באמצע סעיף ג' בחצאי ריבוע וז"ל כידוע די דוגמא בזה פון א פלעק אויף א בגד - אז בעת א פלעק געפינט זיך אויף א פשוט'ן בגד איז מען אויף אים ניט משים לב, אבער וועט דער זעלבער פלעק איז דא אויף א זיידענעם בגד איז ער מקלקל דעם בגד עכ"ל ע"ש.

ועי' בהערה 14 וז"ל ע"ד ת"ח (דוקא) שנמצא רבב על בגדו כו' (שבת קי"ד ע"א) ע"כ. ובפשטות הראי' מכאן הוא דדוקא ת"ח מפני חשיבותו ניכר עליו ונעשה מאוס אפ' אם יש רבב על בגדו משא"כ בסתם בני אדם.

ולכאו' מהו הראי' אפשר דלכל אדם יש גנאי אם יש לו רבב על בגדו רק שהת"ח צריך להקפיד על זה שלא לתגנה בעיני העם, ומהיכיל תיתי שיש יותר גנאי לת"ח מסתם בני אדם.

ויל"ל דאיתא במס' מקואות פ"ט מ"ו (הובא בגמ' שם) ר' יוסי אומר של בנאים מצד אחד ושל בור מב' צדדין ומפ' הרע"ב שלבנאים ת"ח שעוסקים בבנינו של עולם וקפדי על רבב שבגדיהם דא"ר יוחנן כל ת"ח שנמצא רבב על בגדו חילב מיתה עכ"ל רואין מזה דרובב בצד אחד הגם דסתם בני אדם לא קפדי עליו ולכן לא הוי חציצה אעפ"כ אצל ת"ח זה נקרא ליכלוך ונעשה מאוס בעיני הבריות כמבואר ברש"י הגם שעל עצמם אלנם מקפידים (הבריות) כנ"ל ע"כ משום חשיבות הת"ח מדקדיקין עליהם יותר.

הרב לוי רוזנבערג
- מאנסל נ.ל. -

פ ש ו ט ו של מ ק ר א

יג. בתחלת פרשתינו נאמר וילך משה וידבר את הדברים האלה לאמר, ויאמר אליהם וגו'.

שצ"ל בזה א) למה כתב (וידבר) את הדברים האלה, וכי לא נדע שאמר את הדברים האלה להם, נסתכל הלאה ונראה מה אמר להם? ולכאורה לפי פש"מ אין צורך במלים אלו.

אגב, יש להביא סמוכות לשאלה זו, שבשמות (כ,א) נאמר "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר", ומעתיק רש"י המלים "את כל הדברים האלה" ומפרש "מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות בדבור א' וכו'" וצ"ע אין מלמדים אלו המלים לנו, לימוד הנ"ל?

אבל י"ל ע"ד הנ"ל דק"ל לרש"י, הכי לא נדע שאמר הקב"ה כל הדברים האלה, נסתכל הלאה ונראה, וא"כ המלים מיותרות, ולפיכך מוכרח רש"י לחדש ולפרש שהפ"ה הוא שהקב"ה דיבר באופן של כל הדברים - עשרת הדברות בדיבור אחד).

ב) למה כפל הכתוב הלשון של דיבור, שהלא כבר התחיל ב"וילך משה וידבר" ולמה כפל לשונו אח"ז ואמר "ויאמר אליהם"?

ראה שפתי חכמים לויקרא ט"ז א' שפי' שהכרוחו של רש"י לפרש מה שפירש שם הוא, כי הכתוב כפל לשונו באמרו וידבר ה' ... ויאמר ה' וגו', - ומה שתירץ רש"י שם אי"ז נוגע לכאן, ע"ש).

הת' יוסף יצחק ענגעל
- תות"ל 770 -

יד. בפסוק (לא, יא): בבוא כל ישראל . . . תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם.

ושם (יב): הקהל את העם למען ישמעו ולמען ילמדו .

. ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת.

צריך עיון קצת סדר הכתובים, שלכאורה ה' מתאים יותר סדר דלהלן:

כבוא כל ישראל . . . הקהל את העם וגו', תקרא את התורה למען ישמעו ולמען ילמדו וגו'.

שהלא קריאת התורה ה' בהקהל האנשים ונשים וטף, ולא קודם לזה.

ואולי אפשר לומר שהפירוש בזה הוא שבפסוק (יב) מפרש באיזה אופן יהי' קריאת התורה שמזכיר בפסוק (יא), אבל לכאורה ה' לו לרש"י לפרש זה ועל דרך שפירש בסוף פרשת נצבים ד"ה את החלים ואת הטוב (ל, טו): והכתוב מפרש והולך היאך, עכ"ל.

או אולי אפשר לפרש על פי מה שפירש"י בפרשת שמות בד"ה וישב ארצה מצרים ויקח משה את המטה (ד, כ): אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא, עכ"ל.

אבל עיין בפירש"י בפרשת ויקרא בד"ה ומלך והקטיר ונמצה (א, טו): אפשר לומר כן . . . ופשוטו של מקרא מסורס הוא ומלך והקטיר וקודם הקטרה ונמצה דמו כבר, עכ"ל.

הרי ששם מפרש רש"י אע"פ שכבר פירש (בפרשת שמות) ש"אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא", ואע"פ שאי אפשר לומר באופן אחר, וכלשונו: "אפשר לומר כן".

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

ש ו נ ו ת

טו. בהמשך להערותי בגליונות הקודמות על הספר "תולדות חב"ד - בארה"ק":

בעמודים 20-22 דן אודות התחלת התפשטות שיטת חסידות של אדה"ז, ומסכם: כל האמור לעיל. . . נותנת מקום לשער שכבר בשנים שבין **תקל"ג**-ו... כבר אז התחילה להתגבש אצלו שיטת חסידות חב"ד.

ולפלא שלא העתיק **מהמפורש** בראשי פרקים לתולדותיו (שהעתיקי לעיל) שכבר בשנת **תקל"ב** יסד את שיטת חסידות חב"ד?!

ובאמת הי"ז מפורש גם באופן מפורט יותר בספר התולדות (ע' מד. וש"נ), מסופר שם על אסיפת תלמידי המגיד בראוונא בשנת **תקל"ב** (שידידי כותב אודותה במבוא), שאדה"ז עורר רחמים על המתנגדים ומרצה על **אופן** הפצת החסידות בפלכי ליטא, לאחרי ביקוריו בוויילנא ובשקלאב וכו', ובשיחה פרטית עם כמה מתלמידי המגיד מגלה להם את כל לבו הקדוש אשר ברשות מורם ורבים חפץ ומוכן הוא למסור נפשו בפועל על עבודה זו, בעת אשר רוב תלמידי המגיד היו מתנגדים למצוא איזה זכות על כת המתנגדים.

שמזה אנו רואים שכבר בשנת **תקל"ב** התגשה אצלו שיטתו בחסידות, ושיטה זו אפשר להשפיע גם על המתנגדים, ואולי לא דן בזה, וכתב **תקל"ג** בהתכוונו בזה שרק לאחר הסתלקותו של המגיד התחילה להתגבש אצלו שיטת חסידות חב"ד [וכאן המקום לעיר על טעות הדפוס בראש המבוא על תאריך הסתלקותו של המגיד, שנדפס תקל"ב, וצ"ל תקל"ג].

*

טז. בעמוד 24 מסיק ש"תקנות ליאזנא" נהגו רק בליאזנא ולא בלאדי, וכך כותב: בין השנים תקנ"ג-תקנ"ו הוסיפו מזמן לזמן פרטים לתקנות אלו וכ"ק אדמו"ר הזקן אישרם

בכתב ידו הקדושה... אך כל זאת רק בתקופת ליאזנא שהיא התקופה ש"לפני פטרבורג", בתקופה שבה ה' מנהיגה של כל עדת החסידים ברוסיא הלבנה וליטא. **מעולם לא שמענו** על תקנות שנעשו **בליאדי** לשם עבר בקיץ תקס"א, ומאז ה' לנשיאה של עדת חסידי חב"ד.

מכ"ז נראה שחיפש בכל **במקורות ולא מצא**, ובנוסף ע"ז **"מעולם לא שמענו"** - ומזה **הסיק** שבליאדי לא נהגו התקנות. והנה מצאתי **מפורש** באג"ק אדמו"ר מהוריל"צ ח"ג ע' תד, וז"ל (בתרגום חפשי): "החסידים שה' להם **זמן קבוע** לבוא לליאזנא - **ואח"כ בליאדי** - לא היתה להם **רשות לשנות** את הזמנים **בלי** רשיון של הרבי". הרי מכאן נראה באופן ברור ביותר שתקנות ליאזנא נהגו גם **בלאדי**! וא"כ נסתר כל הבנין שלו.

ואח"כ ממשיך: זה נותן מקום לשער שיש קשר בין העובדה שבליאזנא ה' מנהיגה של עדת החסידים הכללית ברוסיה הלבנה וליטא, ובין העובדה [וכאן חסר כמה מילים שכנראה נשמטו מהדפוס, וכנראה צ"ל: ובין העובדה שבליאדי ה' מנהיגה של עדת חסידי חב"ד]., ורק בליאזנא היו קיימות תקנות והגבלות מיוחדות לבואם של החסידים אל אדמו"ר הזקן. וכאן סתם ולא פירש.

והנה אפילו באם יתווכח וינסה להוכיח בהוכחה **ברורה**, ולא על **סמך** "שמעולם לא שמענו", **היפך מהמפורש** באג"ק. עדיין אינו ברור:

א) הרי רק בשנת תקס"ג **תקס"ה**, לאחר שנתפרדה החבילה בין הר"א מקאליסק ואדה"ז, (כפי שכותב בהמשך המבוא), נה' אדה"ז לנשיאה של עדת חסידי חב"ד, אבל **עד אז** הוא ה' מנהיגה הכללי של כל עדת החסידים במשך 4 שנים בהיותו **בלאדי**. ונשאלת השאלה האם ב-4 שנים אל נהגו התקנות? לפי סברתו צריך לומר שנהגו, שהרי אז ה' מנהיגה של כל עדת החסידים. וא"כ אעתיק את נוסח שאלתו "מעולם לא שמענו על תקנות שנעשו בלאדי"?

ב) והוא העיקר - **מסגנון כתיבתו** יכולה להצטייר תמונה אצל הקורא (אף שבודאי לא לזה נתכוון), שבעת שאדה"ז נה' לנשיאה של עדת חסידי חב"ד בלאדי **נתמעטו** החסידים, ולכן אין כל סיבה להמשך התקנות, שבעיקר נעשו

בגלל העומס הרב של החסידים וכו'. וכאן הי' צריך לפרש ולא לסתום, ולהטביר את הסיבה לביטול התקנות, כפי שאשער בסמוך, לשיטתו שבטלו התקנות. בהקדם השרשת הטעות שיכולה להתקבל, שבלאדי נתמעטו החסידים. אדרבא כמפורסם ומובא בכ"מ שלאחרי מאסריו נתרבו החסידים לאלפים, כי בעת שיצא לצדק דינו בטלה ההתנגדות גם מהמתנגדים.

וההסבר הפשוט לביטול התקנות, באם כך הי', הוא - כי "לאחרי פטרבורג" התחיל סדר חדש בהפצת המעילינות חוצה, ודה"ז התחיל מאז לומר מאמרים מדי שבת בשבתו (כפי שכתב בהמשך המבוא), ואז גם צוה לכ"ק בנו להפיץ את ההנחות בכל מושבי אנ"ש וכו'. והנה אחת מהסיבות העיקריות ל"תקנות ליאזנא" הי' שאנ"ש באו לשמוע מאמרים מאדה"ז, והיות ובליאזנא אמר אדה"ז את המאמרים בד"כ רק בשבת מברכים, לכן הי' עומס גדול של החסידים שכ"ז הי' בליאזנא. אבל בלאדי שאדה"ז התחיל לומר מאמרים בכל שבת, א"כ נפתחה אפשרות רחבה יותר לבואם של החסידים בכל שבתות השנה ולא רק בשבת מברכים. וירד העומס הרב, וא"כ אין סיבה מיוחדת להמשך התקנות.

אלא שהסבר זה עדיין לא פותר את בעיית האש"ל שהיתה גם אחת מהסיבות העיקריות ב"תקנות ליאזנא", אך גם בזה יש ליישב עפ"י הנ"ל.

אך כ"ז הוא רק לשיטתו שבטלו התקנות. כי לדידי ברור הדבר עפ"י האג"ק שהתקנות נהגו גם בלאדי. גם מצד הסברא הפשוטה, שהרי אז נתרבו החסידים. ומה שלא מצינו מכתב ע"ד חיזוק התקנות בלאדי, הי"ז ג"כ מובן בפשטות, שאין מה להוסיף אחרי התקנות האחרונות דשנת תקנ"ו!

ואם תמצי לומר מצאתי מכתב מפורש מאדמו"ר הזקן שמשם נראה שהתקנות נהגו גם בלאדי, ונדפסה כבר באג"ק שלו ע' קג, שהמו"ל קבעו את תאריך האגרת לשנת תקנ"ט-תק"ס, כנראה בגלל הכותרת שעלי' - "תקנות דליאזנא", אך נראה יותר לקבוע את התאריך לשנת תקס"ד:

(א) חלקה הראשון של האגרת הוא בענין עבודת התפלה, בתוספת אזהרה שאלו שלא ינהגו בזה "אז כשיבוא למחננו בודאי לא יניחוהו לכנוס תוך הנכנסים אל הרר"א [הרב ר' אהרן מסטרעשעלע] ובני שלי' [אדמו"ר האמצעי] לשמוע פל'

על דא"ח או שאר מילי דחסידות".

והנה מדיוק הלשון "פ"י" על דא"ח", נראה לקבוע את תאריך האגרת לאחר תקס"א בלאדי, והוא ע"פ המבואר באג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' שמ"ה, שרק לאחר פטרבורג בהיותו בלאדי נתן רשות לתלמידיו המובהקים לבאר כמה ענינים בחסידות ע"פ הבנתם.

(ב) להלן באגרת כותב וז"ל: כל הנערים הנוסעים למחננו מהיום והלאה יביאו עמם הכתבים והעתקות מדא"ח חדשים גם ישנים, ואפילו ההעתקות מדא"ח שכתב אחי [המהרי"ל] נ"י להיות כי רבה בהם השיבושים העצומים. גם. האנשים שהוא יודע שיש להם כתבים והעתקות מילי דחסידות, חדשים גם ישנים, בין שהאנשים ההמה שיש כתבים הנ"ל הן מהאנשים הישנים בין מחדשים".

והנה לפי השערת המו"ל שהאגרת נכתבה בשנת תקנ"ט-תקס"ס, צריך להבין מהו החילוק בין דא"ח ה"חדשים" ל"ישנים", והעיקר - מה שמקדים "חדשים" ל"ישנים", שלכאורה הו"ל להקדים ישנים לחדשים, כי בכתבים הישנים לכאורה רבו יותר השיבושים מחמת ריבוי ההעתקות זה מזה? וכשכותב אודות האנשים מקדים תחלה "האנשים הישנים" ואח"כ - החדשים!

מכ"ז נראה יותר לקבוע את תאריך האגרת לתקופה שלאחרי פטרבורג-בלאדי, ועפ"ז אפשר ליישב כל התמיהות: והוא עפ"י המבואר בכ"מ (ראה בכ"ז בסקירה ע"ד המאמרים הקצרים) שלאחרי פטרבורג התחיל סדר חדש באמירת המאמרים הן בכמות המאמרים - מידי שבת בשבתו, והן באיכות שהמאמרים היו יותר ארוכים וכו'. ועד"ז בנוגע להמניחים שהיו אז כמה מניחים שהעתקותיהם נתפרסמו אצל אנ"ש. משא"כ בתקופה שלפני פטרבורג בהיותו בליאזנא שאמירת המאמרים לא היתה בשופי כ"כ, ורק בשבת מברכים והמאמרים היו קצרים יותר, והמניח העיקרי - ואולי היחיד - שנתפרסמו העתקותיו ה"ל' המהרי"ל שאדה"ז סמך עליו ביותר, וע"פ הוראת אדה"ז שלח את ההנחות שלו למושבי אנ"ש.

ועפ"ז מובן החילוק בין "חדשים" ל"ישנים", והעיקר מה שמקדים חדשים לישנים: המאמרים החדשים הכוונה

להמאמרים **שלאחרי** פטרבורג שהיו **בריבוי** יותר בכמות, ובפרט שהיו **כמה** מניחים, ובמילא נתפרסמו הרבה העתקות, וא"כ החשש לריבוי השיבושים בהם הוא ביותר, משא"כ המאמרים **הישנים** שהם המאמרים שבליאזנא שאז היו פחות מאמרים בכמות, וגם לא היו כמה מניחים, וא"כ החשש של השיבושים שבהם לא כ"כ גדול, ולכן **הקדים חדשים** לישנים. אך מ"מ גם אותם ציווה להביא ע"מ להגיה.

אך כשכותב אודות האנשים מקדים תחלה האנשים הישנים לחדשים, כי מובן בפשטות שאצל החסידים הישנים נמצא הרבה העתקות של מאמרים, משא"כ אצל החדשים שאין להם ריבוי מאמרים כ"כ.

ולכן נראה לקבוע את תאריך האגרת לאחרי היותו כבר כמה שנים בלאדי שאז כבר נתפרסמו הרבה העתקות של המאמרים.

ג) אך מ"מ נראה יותר לקבוע את תאריך האגרת לשנת **תקס"ד**. והוא מכללות תוכן האגרת, ובהקדם: באג"ק ע' קט"ו באגרת **ניסן אייר תקס"ד** מבאר אדה"ז את טיבת הקטרוג שהביא למחלוקת הפנימיות בין תלמידי המגיד, כי אינם מקימיים מילי דחסידותא כראוי **בעיון תפלה** מידי יום ביומו, ועי"ש בארוכה.

באותו ענין ישנה גם אגרת **מקיץ תקס"ד** לכללות אנ"ש, ועה"ח באו **אדמו"ר האמצעי והר"א מסטרעשעלע** בתוספת אזהרה שאם לא יטיבו דרכם לא יהי' להם מקום בבואם ללאדי למלאות משאלות לבבם לא במילי דשמיא ולא במילי דעלמא. מכ"ז נראה שבשנת **תקס"ד** היתה הדגשה מיוחדת בענין עבודת התפלה.

בהמשך לב' אגרות אלו, יש לומר, שאגרת שלפנינו שתוכן האגרת הוא ג"כ בענין התפלה ובאותו סגנון האזהרה שאם לא יטיבו דרכם לא יניחום לכנוס לשמוע פי' בדא"ח אל **אדמו"ר האמצעי והר"א מסטרעשעלע** - נכתבה בסמיכות זמן זל"ז.

אלא שישנו הבדל בין האגרת של אדה"ז שנכתבה אל **הנערים** שאינם שייכים כ"כ לעבודת התפלה ולכן גם תוכן האגרת הוא לא כ"כ על העיון תפלה ועבודת התפלה, אלא על

הזהירות בדיני התפלה, לעמוד במקום אחד לא להפסיקו באמצע התפלה וכו' - כמבואר כ"ז גם בקונטרס התפלה. אך האגרת של אדמו"ר האמצעי נכתבה **לכללות** אנ"ש ולכן מזהיר שם הן על עבודת התפלה והן על דיני התפלה. ::

והנה אף שישנם עוד כמה אגרות של אדה"ז בענין עבודת התפלה (**שבכולם** עדיין לא נתברר תאריכם), מ"מ אגרת זו היא **היחידה** שכותב במפורש שלא יכנסו לשמוע פל' בדא"ח אצל **אדמו"ר האמצעי** והרר"א" ובתוכן דומה היא האגרת שלהם!

אך מ"מ נראה שאגרת אדה"ז נכתבה **לאחרי** אגרת אדמו"ר האמצעי, והוא מהקטע שבאגרת אדמו"ר האמצעי, וז"ל: "ודעת לנבון נקל שכל דברנו אלה **לא מדעתינו בלבד** הם אלא **עי"פ דעת** אדמו"ר שליט"א **שהשביענו במרורים** על כל הנ"ל", נוסח זה אינו מתאים באם אגרת זו נכתבה **לאחרי** אגרת של אדה"ז, שא"כ הו"ל לצלין במפורש לאגרת אדה"ז וכיו"ב, ולכן נראה שנכתבה לפני עפ"י הוראת אדה"ז **בעי"פ ואח"כ** החליט אדה"ז לכתוב בעצמו ג"כ אודות זה ובחריפות יתירה.

שמכ"ז נראה שאגרת זו של אדה"ז נכתבה **לא לפני קייץ תקס"ד בלאדי**.

ומה שנרשם בכותרת "תקנות דליאזנא", יש לומר בב' אופנים: א) שאגרת זו נכתבה **בהמשך** להתקנות המפורסמות בשם "תקנות ליאזנא", אבל לא שנכתבה בליאזנא, ובפרט כפי שהוכיח בסקירה על המאמרים הקצרים שבשנים הראשונות בלאדי עדיין הי' נוסע לפרקים לליאזנא.

ב) צריך לעיין בכת"י האם בכולם מופיעה כותרת זו, ואולי היא הוספת **המעתיקים**, כרגיל בכיו"ב.

ואם כ"ז נכון - הרי מצינו אגרת אדה"ז בהמשך לתקנות ליאזנא גם בלאדי.

הרב שלום יעקב חזן
- שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א -
רסיפה ברז"י

יז. בא' הגליונות הקודמות העיר הר"א חיטריק מדוע מקצת הדרושים שנדפסו בלקו"ת נדפסו עם בלאורים, ומקצת הדרושים שנדפסו בלקו"ת נדפסו בלי בלאורים אע"פ שיש עליהם בלאורים שאמר אדה"ז.

והנה א' הדרושים הללו שנדפסו בלקו"ת בלי בלאורים הוא ד"ה ויקח קרח שבלקו"ת פ' קרח (נב, א ואילך).

ובסה"מ תקס"ב (בב' הנוסחאות) יש שם בלאור על הדרוש הנ"ל.

וכאן י"ל בפשטות שכן דרוש זה שבלקו"ת הוא הנחת ר' משה בן אדה"ז כפי שיראה בעליל כל המשוה את הדרוש שבלקו"ת עם הנחת ר' משה בן אדה"ז שבסה"מ תקס"ב ח"ב ע' תסא-תסו.

והנה בדרוש זה הנה מהמאמר רשם ר' משה רק שורות אחדות שנדפסו בסה"מ תקס"ב ע' תסא והמשך הדף (וכמה דפים לאחריו) פנויים.

והנה הביאור שנדפס בסה"מ תקס"ב ע' תסב-תסו. נדפס בלקו"ת אך בתור המשך א' להמאמר (שהרי כמעט שלא נשאר כלום מהמאמר) ודו"ק.

והנה הביאור נדפס עם הגהות באוה"ת פ' קרח ע' תרסח-תרעד. ועם הגהות נוספות ועם קיצורים באוה"ת פ' קרח ע' תרעד-תרפב. [ונוסח זה קרוב יותר לנוסח הלקו"ת].

ובאוה"ת שם ע' תרפג-תרפד נדפסו "הגהות לד"ה ויקח קרח" והמעילין שיראה שהגהות אלו הם קטעים מנוסח הא' שבאוה"ת (ע' תרסח-תרעד) שלא נכנסו בלקו"ת.

[גם בגוכי"ק הצ"צ מתחיל מהביאור כנרשם ברשלמת הכתבי-יד דמהדורת תשד"מ. וצ"ע אם הוא הנוסח הא' הנ"ל].

חלק מההגהה הגדולה שבאות ה' (מדף נד סוף עמוד ג) עד נד, ד שו"ה ונקה - שמן הטוב נלקח מאוה"ת קרח ע'

תרצב - תרצ"ד אות ד עיל"ש.

ותמשכו הישר נמצא באוה"ת קרח סוף ע' תרפ"ב וע'.
תרפג יעויל"ש ודו"ק.

הת' יוסף יצחק קעלער

- תוונ"ל 770 -

